

SANT QUINTÍ DE MEDIONA - 16 I 17 DE FEBRER DEL 1809

Dos cents anys de l'ocupació de Sant Quintí per les tropes napoleòniques

Les cròniques d'aquelles jornades escrites per Isidre Mata del Racó s'han conservat des d'aleshores a can Busquets de la Plasseta de Sant Quintí de Mediona

L'hisendat subiratenc Isidre Mata del Racó i Mir hi va passar ocasionalment unes setmanes els mesos de desembre de 1808 i gener de 1809

A can Busquets de la Plasseta de Sant Quintí hi residia aleshores el seu germà petit, Josep Mata del Racó, que s'havia casat el 1785 amb la pubilla de can Busquets

Carles Querol Rovira
www.carlesquerol.com
querolrovira@hotmail.com

A les dotze del migdia del 16 de febrer de 1809 uns cinc mil soldats de les tropes napoleòniques comandades pels generals Pino, Fontanes i Bosqui van ocupar militarment la població de Sant Quintí per segona vegada en aquell any.

En feia gairebé tretze que a l'altre extrem de la comarca, al municipi de Subirats, un propietari agrícola i membre del Sant Ofici del Tribunal de la Inquisició havia encetat un llibre de notes personals en el qual hi va escriure: "En nom de Déu, sia, amén. Jo, Isidre Mata del Racó i Mir, pagès, amo actual, d'edat de vint-i-nou anys i sis mesos i familiar del Sant Ofici de número del Sant Tribunal de la Inquisició de Barcelona, natural i habitant en la parròquia de Sant Pau d'Ordal del terme del castell de Sant Pere de Subirats, corregiment de Vilafranca del Penedès, bisbat de Barcelona. Havent trobat, jo, un llibre en quart de notes del meu pare, Josep Mata del Racó i Milà, pagès, difunt, i ser est llibre tot ple de varies notes faents per a esta casa, he determinat comprar est llibre en folio perquè se púguia continuar lo notar tots los actes, notes de capítols matrimonials, testaments, capbreuacions, filtracions i altres curiositats que al temps venider donaran molta llum als amos que succeiran ma universal heretat [...]".

Així va començar Isidre Mata del Racó el seu llibre de notes, el 10 de maig de 1796. Al llarg dels anys següents hi va anar registrant no només tots els esdeveniments de caire familiar i patrimonial, sinó les vicissituds del món que l'envoltava, com els privilegis, l'aristocràcia, l'església, la justícia i el bandolerisme, la Guerra del Francès, les crisis de subsistència, la fiscalitat i l'hisenda de la seva època i, tot això, en el marc territorial dels municipis de Subirats i Sant Sadurn d'Anoia. I encara més: va voler deixar constància d'una colla de fets i esdeveniments de tot ordre corresponents a etapes històriques anteriors al segle XVIII, de forma que es remuntà fins el segle XV, quan Pere Mata del Racó, el seu antecessor més remot conegut, va inaugurar la nissaga.

El 1996 els ajuntaments de Subirats i Sant Sadurn d'Anoia van editar un primer resum en el llibre *Els móns d'Isidre Mata del*

17 de febrer de 1809. Les tropes napoleòniques avançant per l'antic camí que sortint de Sant Quintí (Alt Penedès) i vorejant la riera de Mediona portava a Sant Joan, la Llacuna i també a Capellades. A aquesta darrera població es van dirigir aquella jornada gairebé cinc mil soldats francesos que els dos dies anteriors havien ocupat Sant Quintí. Malauradament, la primera vegada que es va publicar a França aquesta il·lustració i la crònica corresponent, entre 1826 i 1830, es va cometre l'errada de situar aquest esdeveniment històric el 1808, i no el 1809, induint els successius errors que s'han arrossegat amb posterioritat. Dibuix d'època realitzat per Jean Charles Langlois, capità ajudant de camp del Mariscal Gouvion Saint Cyr. Arxiu de l'autor

Dos-cents anys després que les tropes franceses travessessin aquest congost de la riera de Mediona el paisatge és força diferent, en part per la vegetació i per l'acumulació de sediments a la llera de la riera, i en part també perquè el capità francès que va dibuixar l'escena en aquella època, Jean Charles Langlois, es va limitar a prendre uns apunts sobre el terreny i va enllestir la seva feina setmanes o mesos després. Probablement va ser aleshores quan va cometre l'error de situar l'esdeveniment el 1808 i no el 1809. Aquest és actualment un dels indrets més inhòspits de la comarca i fa una certa basarda visitar-lo. L'antic camí medieval que durant segles havia comunicat l'Anoia amb el Penedès, entre la capella de Santa Anna i el castell de Mediona, és a l'actualitat un paratge intransitable quan la riera porta aigua (les pluges d'aquest hivern li han fet recuperar excepcionalment els cabdals que abans eren habituals), i més accessible a peu, en moto de muntanya o en quad en temps de sequera. Quan el Quixot va travessar la nostra comarca camí de Barcelona, entre el 21 i el 23 de juny de 1614, va transitar per aquest congost i va ser en aquest indret, exactament en aquest punt, on Cervantes situa l'incident dels bandolers que dormen als arbres i que sorprenen els il·lustres viatgers mentre els parlen en català. Fins a la dècada dels setanta del segle passat encara es podia accedir en carro al castell de Mediona seguint el camí que vorejava la riera (tots els que van gaudir de les colònies parroquials al castell de Mediona ho recorden perfectament), però en els darrers quaranta anys s'han malmès alguns indrets i ja no s'han restaurat. Entre el viatge del Quixot i el de les tropes franceses no hi ha només 195 anys de diferència i un sentit de la marxa oposat, sinó que el primer, com és sabut, no és més que una fabulació de Cervantes i el segon un esdeveniment històric contrastat. Les tropes franceses es van desviar a la dreta després del castell de Mediona, abans d'arribar a Sant Joan, a l'indret de Ginoles, i travessant Sant Pere Sacarrera van atacar Capellades. Foto actual captada per l'autor del present reportatge el 17 de febrer de 2009, exactament el mateix dia i a la mateixa hora, però dos-cents anys després que les tropes franceses travessessin aquest congost

Racó. Notes d'un propietari pagès al Penedès de la fi de l'Antic Règim. Feia ja uns anys que l'historiador subiratenc Ramon Bosch de Noya Casanovas havia descobert els llibres de notes a can Mata del Racó i els havia fotocopiats, si bé no havia transcendit la seva existència fins que, després de la seva mort, quan es va inventariar el llegat que va fer de la seva biblioteca, es van localitzar les còpies dels cinc llibres originals, els quals, sortosament, també estan ben conservats per part dels actuals propietaris d'aquesta casa pairal de Subirats. Actualment se n'està fent la transcripció literal a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès.

Però, què hi té a veure tot això amb l'ocupació de Sant Quintí per part de l'exèrcit invador de Napoleó?, es preguntarà amb raó el lector.

La Guerra del Francès a mitjans de febrer de 1809

Els enfrontaments entre la població civil i les tropes regulars espanyoles, portugueses i britàniques amb l'exèrcit de Napoleó, que a Catalunya es coneix com la Guerra del Francès (1808-1814), es trobaven en el seu apogeu quan s'inicià el 1809.

Segons un resum elaborat a l'època a partir de notes originals redactades pel Mariscal Gouvion Saint Cyr i pels generals francesos De Caën, Lamarque, Souham, Petit i d'altres, a mitjans de febrer de 1809 "Les posicions que Reding (Teodoro Reding, 1755-1809, general suís al servei de l'exèrcit espanyol) feia ocupar per les seves tropes la primera de febrer anunciaven la intenció d'encerclar completament el Setè cos (francès).

Somniava tothora (Reding) amb una repetició de la batalla de Bailén (la primera gran victòria de les tropes regulars espanyola sobre les napoleòniques el 19 de juliol de 1808), malgrat les lliçons de Cardedeu i de Molins de Rei (on Reding havia estat derrotat el 16 i el 21 de desembre de 1808, respectivament), i per aconseguir-ho havia aplegat un exèrcit de 40.000 homes i es preparava per un atac general. La seva primera divisió, amb una dotació de 14.000 homes, sortint de la seva posició al Gaià i a la collada de Santa Cristina havia d'atacar Souham (general francès) a Altafulla i al Vendrell. Els generals (espanyols) Castro i Wimpfen, amb la segona divisió, amb una força de 18.000 combatents havia de dirigir-se a Vilafranca per Igualada i la Llacuna per atacar-hi la divisió italiana de Pino (general

(Continua a la pàgina següent)

SANT QUINTÍ DE MEDIONA - 16 I 17 DE FEBRER DEL 1809

(Ve de la pàgina anterior)

francès), mentre que un de llurs destacaments, amb el suport de la divisió d'Àlvarez (general espanyol) ocuparia la posició de la creu l'Ordal a fi d'impedir la retirada dels francesos cap a Barcelona després de llur derrota que ells (els generals espanyols) consideraven inevitable.

Però el general espanyol Reding estenent la seva línia al voltant del Setè cos per tal d'encerclar-lo l'havia afeblit i fet vulnerable en diversos punts. El general Gouvion Saint Cyr el va deixar que maniobrés a plaer i que prengués les posicions que volgués, però quan s'adonà que aquell estava a punt d'iniciar l'atac va passar a l'ofensiva el 16 de febrer amb la divisió Pino deixant a Souham atent als moviments de les tropes acampades a les rodalies de Tarragona. Va atacar i va derrotar les tropes del general Castro a la Llacuna i Sant Quintí; l'endemà, 17, al matí, es dirigí a Capellades amb la divisió Pino on havia acordat trobar-se amb les tropes napolitanes de Chabot (general francès) que el dia anterior havien sortit de Sant Sadurní, i amb les de Chabran (també general francès) sortides de Martorell: en total uns 10.000 d'infanteria i uns 600 de cavalleria.

En el moment de la trobada, el general en cap (Gouvion Saint Cyr) va ordenar Pino que atacés pel flanc mentre Chabot s'enfrontava frontalment amb els espanyols. A conseqüència d'aquest inesperat atac, l'enemic (es refereix a les tropes espanyoles) va ser desfet i foragitat de totes les seves posicions intentant replegar-se als turons de la Pobla de Claramunt. Això era exactament el que volia el general francès (Gouvion Saint Cyr), ja que Mazzuchelli (general francès) havia arribat ja a les rodalies d'Igualada pel camí de la Llacuna, on havia desfet els espanyols, tallant així les comunicacions amb les forces (espanyoles) que havien restat al Gaià, a prop de Tarragona.

Els espanyols es van adonar de la seva crítica situació i van travessar Igualada en desbandada, dins d'una confusió deplorable, mentre Mazzuchelli ocupava ja la ciutat. Així, gràcies a la rapidesa de la seva retirada es van salvar d'un desastre estrepitos. Semblava com si haguessin desaparegut, sense deixar ni rastre[...].

Les cròniques escadusseres d'Isidre Mata del Racó

Gràcies, precisament, a Isidre Mata del Racó -que els mesos de desembre de 1808 i gener de 1809 va passar unes setmanes allotjat a can Busquets de la Plasseta de Sant Quintí de Mediona al domicili de l'esposa del seu germà Josep-, podem reviure aquests dies les jornades històriques del 16 i del 17 de febrer de fa dos-cents anys, quan uns cinc mil soldats francesos van ocupar aquesta població de l'Alt Penedès. Isidre Mata ho va relatar tot en una antiga llibreta de can Busquets en la qual els avantpassats de la pubilla de la casa la seva cunyada Rosa Busquets i Poch hi havien anat registrant anotacions de caire familiar. Quan Isidre Mata va retornar a la casa pairal de Subirats, la llibreta va

Dia 17 de Febrer del any dit 1809 al demati parti dita divisió de tropa francesa de la Vila de Sant Quintí sequin lo camí recte de anar a Capellades pasan lo camí per casa Massana de Prades passaren per sobre Capellades dirigint-se a la Vila de Igualada, a unirse ab la divisió de la de la Llacuna, y de la vila de Piera, y Vallbona esta divisió passà per dins de Capellades a robar la Vila de passada, y mataren sis personas Compres un Capella que lo mataren al quart de sa Casa, ditas tres divisions la de la Llacuna, la de Sant Quintí la que dormí a Piera, y Vallbona a la tarde del dia 17 del mes de Febrer de dit any 1809 arribaren a la Vila de Igualada.

Escrita esta nota per mi Isidre Mata del Racó, y Mir Paçs Família del Sant Ofici, vuy dia 20 de Febrer del any 1809.

Transcripció de la crònica original dels esdeveniments del 17 de febrer de 1809 escrita tres dies després per Isidre Mata del Racó: "El dia 17 de febrer de l'any 1809 al matí va marxar dita divisió de la tropa francesa de la Vila de Sant Quintí seguint el camí recte d'anar a Capellades i passant per casa Massana de Prades passaren per sobre Capellades dirigint-se a la vila d'Igualada per unir-se amb la divisió de la Llacuna, i amb la de la vila de Piera i Vallbona. Aquesta divisió va passar per l'interior de la vila de Capellades, van robar i van matar sis persones inclòs un capellà al qual assassinaren dins una habitació de casa seva. Aquestes tres divisions, la de la Llacuna, la de Sant Quintí i la que va dormir a Piera i Vallbona el dia 17 de febrer de 1809 van arribar a la vila d'Igualada". Fons Enric Olivella Renom. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès

romandre a Sant Quintí i d'aquí ve que aquestes cròniques no formin part del llegat dels descendents del Mata del Racó sinó dels Busquets de la Plasseta. Ara, dos-cents anys després, tant l'un com l'altre es troben dipositats a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès.

No era la primera vegada que les tropes napoleòniques entraven a Sant Quintí. Ja l'1 de gener de 1809 uns dos mil soldats comandats pels generals Mazzuchelli i Prenart es van establir a la vila i la van saquejar, com a represàlia per les baixes franceses provocades pels sometents contractats per Sant Quintí. Així, el 30 de desembre de l'any anterior havien matat un oficial i dos soldats, i el 31 es van enfrontar a un destacament de quaranta o cinquanta efectius que es desplaçaven a Sant Quintí

provocant-los nou baixes mortals més. Les motivacions dels sometents aglutinaven sentiments diversos, des dels quals veien en les tropes de Napoleó l'encarnació de la França revolucionària i, lluitant contra seu, pretenien en conseqüència refermar els principis i les estructures i els privilegis tradicionals, fins els que les veien com a aliades de la política infame d'una monarquia espanyola decadent i reaccionària als canvis socials i polítics. A uns i altres els influïa el plantejament de croada que formulava el clergat i un sentiment de gal·lofòbia que enllaçava amb el viu record dels conflictes de la Guerra Gran (1793-1795). El sentiment d'independència era residual.

Quan el 7 de gener les tropes franceses van abandonar la pobla-

El general de l'exèrcit de Napoleó, Luigi Mazzuchelli, va ocupar per primera vegada Sant Quintí el Cap d'Any de 1809. Les seves tropes van saquejar la població durant una setmana. Arxiu de l'autor

ció de Sant Quintí en destinació a Torrelles, el balanç que va fer Isidre Mata del Racó d'aquella setmana era força dramàtic: "Ha estat molt cruenta la presència dels francesos en aquesta vila: han robat la vila, han tallat oliveres i pins, han deshonrat dones velles i joves [...] i finalment han comès tota mena de delictes. No han perdonat les joies de l'església, han robat la corona de plata de la Mare de Déu de la Pietat, la de la mare de Déu del Remei, han espatllat totes les caixes de les Confraries i han robat els diners [...]". No hi ha haver víctimes mortals a Sant Quintí i el 15 i el 30 de gener es van celebrar a la vila oficis solemnes en acció de gràcies. Però com que l'alegria dura molt poc a les cases dels pobres, al cap de dues setmanes, els francesos ja els tornaven a visitar. Isidre Mata del Racó encara s'allotjava ocasionalment a can Busquets de la Plasseta i va viure també la segona ocupació de Sant Quintí.

La segona ocupació de Sant Quintí

A primera hora del matí del 16 de febrer de 1809, les veïnes i veïns de Sant Quintí van fugir de les seves cases, tancant-les a pany i clau, davant l'imminent ocupació de la vila per part de les tropes franceses. El record dels tràgics esdeveniments de la primera setmana d'aquell mateix any, quan el mateix exèrcit invasor havia saquejat la població els empenyia a refugiar-se a les muntanyes properes. Així ho va relatar Isidre Mata del Racó: "Dijous, 16 de febrer de 1809, prop de les dotze del migdia, arribaren les tropes franceses a la vila de Sant Quintí. La divisió era d'uns 600 cavalls i quatre o cinc mil homes d'infanteria, amb tres generals que eren Pino, Fontanes i Bosquí. Per aquesta raó gairebé tota la població de Sant Quintí havia fugit.

El reverend Jaume Canals, prevere i rector de la vila, i el vicari, el pare Quintí Tort capellà de Sant Felip Neri, fill de la vila, amb el pare Josep Molins capellà de Sant Felip Neri de Barcelona, company seu, s'estaven a la porta de la casa del seu germà (no s'acaba d'entendre de qui era germà) quan va passar

un comandament al capdavant de la divisió. Dit comandament digué al pare Quintí Tort que cuités a buscar allotjament no tant sols per al general el cap sinó per a tots els generals, els qual varen ser allotjats a la casa del Senyoret, al Priorat, i a la casa d'Antoni Gili de la plaça. Després, a sol·licitud del pare Quintí es va posar un sentinella a la porta de l'església parroquial i de la capella de Sant Antoni de Padua.

El general napoleònic Domenico Pino, un dels tres que manaven les tropes que van ocupar Sant Quintí el 16 i el 17 de febrer de 1809. Arxiu de l'autor

La infanteria acampà durant la nit al camp de sota l'era del meu germà (Josep Mata del Racó), pubill de la casa Busquets, al camp d'Antoni Gili de la plaça i al camp d'Antoni Tarrida. Aquest camps estan situats en el camí que va de la Vila a la capella de Sant Antoni de Padua. A la nit la infanteria acampà a l'altura de la capella de Sant Antoni de Padua, a l'altura de la serra de Vallbona, a l'altura de la soleia d'Antoni Gili de la plaça i a la soleia del Mallofré. Al final del bestiar que en diuen la costa del Pelegrí robaren a les cases de la Vila on els amos havien marxat, on hi havia els amos no varen robar gran cosa, a l'església parroquial i a la capella de Sant Antoni no van robar-hi res.

Succeí que per equivocació un sentinella francès va tirar un tret a un altre soldat francès que li va travessar la cuixa i donat que ja agonitzava els mateixos soldats francesos el van portar a la casa del pare Quintí Tort capellà de Sant Felip Neri perquè el confessés i l'extremunciés. El pare Quintí Tort els va preguntar com es deia i li respongueren Anton, i si era catòlic, a la qual cosa li respongueren que sí. El va confessar sub conditione i l'extremuncià, morint tot seguit. Se li va donar eclesiàstica sepultura al cementiri de dita església parroquial el dia 17 de febrer de 1809".

L'endemà 17, les tropes franceses es van traslladar a Capellades, seguint el camí que vorejava la riera de Mediona fins un parell de quilòmetres després del castell, des d'on enfilaren el camí que portava a aquella població de l'Anoia.

Les darreres anotacions d'aquelles jornades fetes per Isidre Mata del Racó a la llibreta de can Busquets de la Plasseta de Sant Quintí daten del 10 de març de 1809, quan a la les tres de la matinalada les tropes franceses marxen d'Igualada, s'aturen a dinar a la Llacuna, travessen el municipi de Font-rubí i van a dormir a can Colomer de Grabuach, a la parròquia de Sant Maria.